

بررسی نقاط ضعف و قوت کالابرگ و یارانه نقدی به عنوان جایگزین ارز ترجیحی

کالابرگ یا یارانه نقدی؟

مهدی هاشم‌زاده
 کارشناس اقتصادی

از ابتدای سال ۹۸ و با وقوع مشکلات جدی برای دسترسی به منابع ارزی، درست یک سال پس از شروع پرداخت ارز ترجیحی به واردکنندگان، مساله حذف ارز چند نرخ از اقتصاد ایران مطرح شد؛ دولت قبل با وجود اینکه اعلام کرده بود دلار به میزان کافی برای تامین ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی برای همه کالاها برقرار است، آرام آرام متوجه ارزیابی بالای این سیاست اشتباه شد که نتیجه آن حذف بسیاری از کالاها و باقی ماندن تنها ۲۵ قلم کالا در سبد ارز ترجیحی شد. با وجود اینکه قیمت ارز در بازار آزاد به بیش از ۲۵ هزار تومان نیز رسیده بود، متأسفانه سیاست ارز ترجیحی تا پایان دولت روحانی باقی ماند و نتیجه آن ارزیابی به میزان حدود ۶۸ میلیارد دلار بود که نه تنها موجب حفظ قدرت خرید مردم نشد، بلکه از سال ۱۳۹۹ به بعد به دلیل عدم دسترسی به دلارهای نفتی و کاهش فروش نفت، دولت مجبور به خرید از بازار ارز آزاد و پرداخت دلار ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی به واردکنندگان شد که نتیجه این امر از دو سو، یکی افزایش استقرار از بانک مرکزی و دیگری افزایش تقاضای ارز بازار آزاد، منجر به افزایش تورم افسارگسیخته شد تا جایی که دولت به حذف ارز ترجیحی محصولات مصرفی مانند شکر، برنج و... اقدام کرد. البته دولت قبل با وجود حذف یارانه ارزی اغلب کالاهای اساسی، به هیچ وجه یارانه جبرانی به مردم پرداخت نکرد و منابع حاصل از این سیاست را صرف تامین کسری بودجه و هزینه‌های جاری خود کرد.

با پایان دولت دوازدهم، سیدابراهیم رئیسی زمین‌گذاری شده اقتصاد ایران را به دست گرفت و در نخستین و مهم‌ترین تصمیم خود مبادرت به اصلاح یارانه ارزی کالاهای اساسی کرد؛ موضوعی که نه تنها در دولت قبل، بلکه در همه دولت‌های قبلی که حذف ارز چندنرخ را در دستور کار قرار داده بودند، این اتفاق نیفتاده بود. مساله حمایت از معیشت خانواده با پرداخت مستقیم یارانه به خود افراد به جای پرداخت ارز ارزان قیمت به واردکنندگان بود؛ مساله‌ای که تنها یکبار در دولت دهم و در زمان هدفمندی یارانه‌های انرژی اتفاق افتاده بود. سیاست دولت سیزدهم در این میان حفظ یارانه کالاهای اساسی و انتقال آن به مردم به جای تخصیص ارز ترجیحی بوده است؛ مساله‌ای که پس از پایان پاندمی کرونا و وقوع جنگ روسیه-اوکراین و کاهش شدید گندم و روغن قابل تجارت در دنیا به دلیل درگیری ۲ قطب اصلی تولیدکننده این اقلام، لزوم اصلاح روند فعلی را بسیار بیشتر از قبل

ایجاب می‌کند. در همین رابطه طبق قانون بودجه ۱۴۰۱، دولت در ابتدای سال و از اواسط اردیبهشت تصمیم به اصلاح یارانه کالاهای اساسی و انتقال آن از ابتدای زنجیره به انتهای زنجیره گرفت. در این میان با توجه به تجربه‌های قبلی اصلاح یا حذف یارانه کالاهای اساسی و همچنین قانون هدفمندی یارانه‌ها در سال‌های ابتدایی دولت دهم (سال ۸۹)، انتخاب مسیر جایگزین ارز (سال ۴۲۰۰ تومانی و نحوه انتقال این یارانه ارزی به مردم بسیار مهم است و ممکن است به دلیل انتخاب مسیر اشتباه، زندگی مردم به خطر بیفتد.

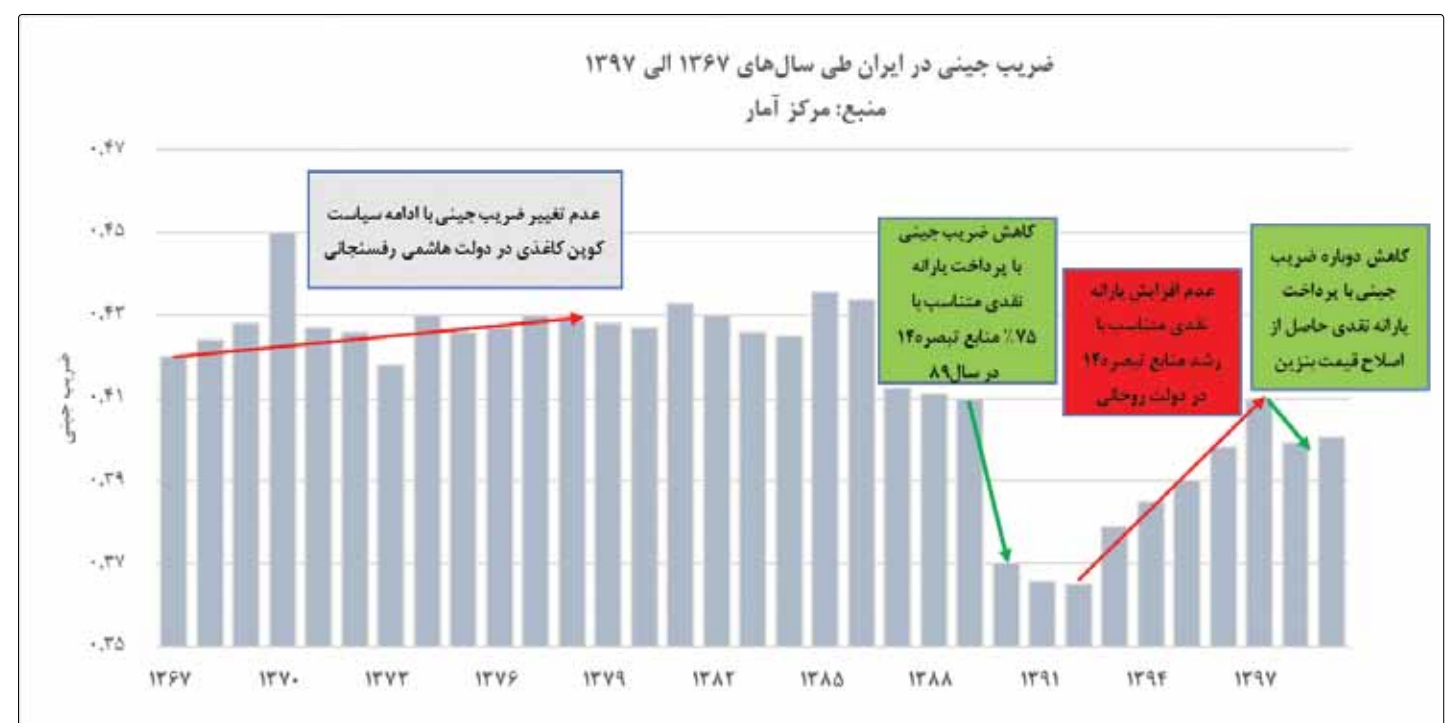
دو مسیر موجود در این بین، پرداخت یارانه نقدی یا کوبین است؛ مسیری که در سال‌های اخیر هر ۲ تجربه شده‌اند و نتایج آن بخوبی مشخص و مبرهن است. تجربه سیاست تعدیل اقتصادی در دولت هاشمی‌رفسنجانی و پرداخت یارانه نقدی و اثرات آن بر جامعه با توجه به آمار و ارقام، بخوبی در این زمینه هدایت‌کننده است.

در زمان تعدیل‌های اقتصادی در مدت زمان محدودی پس از شوک قیمتی، اقدام به تعریف کوبین کردند ولی پس از مدتی این کوبین‌ها حذف شدند و در سیاست هدفمندی یارانه‌های انرژی در سال ۸۹ نیز به جای کوبین، پرداخت

یارانه نقدی جایگزین شد که طبق منابع ایجاد شده از طریق این اصلاح اقتصادی، میزان یارانه نقدی تعیین شد و قرار بر این بود که بخش مهمی از منابع حاصل از این اصلاح اقتصادی که در سال‌های بعد با رشد و بهره‌وری تولید انرژی در ایران افزایش می‌یافت، به افزایش میزان یارانه نقدی اختصاص یابد. منابع و مصارف حاصل از این اصلاح اقتصادی در یک تبصره از قانون بودجه تحت عنوان تبصره ۱۴، تبصره هدفمندی یارانه‌ها ایجاد شد و در طرف مصارف نیز میزان یارانه نقدی مشخص شد. برخلاف تجربه کوبین، در این تجربه میزان منابع ایجاد شده بخوبی مشخص بود و در جدولی شفاف منابع و مصارف آن برای مردم مشخص شده بود. با این وجود با گذشت زمان و افزایش چشمگیر منابع تبصره ۱۴ هدفمندی، دولت روحانی به جای افزایش یارانه نقدی، آن را صرف جبران کسری بودجه خود کرد؛ منابعی که باید برای بهبود معیشت و حفظ قدرت خرید مردم مورد استفاده قرار می‌گرفت، متأسفانه در مسیری غیر از هدف مشخص شده، استفاده شد.

با همه این تفاسیر بر اساس آمار و ارقام، بررسی رفاه مردم در مقایسه مدل‌های حمایتی بخوبی نشان از بهبود رفاه از طریق یارانه نقدی نسبت به کالابرگ (کوبین) الکترونیکی دارد. در ضمن ضریب جینی و فاصله طبقاتی نیز در مدل یارانه نقدی به نسبت کالابرگ، کاهش بیشتری را تجربه کرده است.

نتایج تحقیقات و پژوهش‌های جهانی نیز موید پرداخت

کالاهای اساسی بهترین سیاست یعنی پرداخت مستقیم یارانه نقدی در دستور کار دولت قرار گیرد. بر این اساس پیشنهاد می‌شود منابع حاصل از حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی و انتقال یارانه ارزی کالاهای اساسی به صورت مستقیم به مردم پرداخت شود. فلذا پیشنهاد می‌شود دولت پرداخت مستقیم یارانه نقدی به مردم را ادامه دهد.

در ادامه گزارش به بیان نقاط ضعف جدی کالابرگ یا کوبین الکترونیکی نسبت به یارانه نقدی خواهیم پرداخت. اولین و شاید مهم‌ترین مشکل کالابرگ الکترونیکی، کاهش شدید کیفیت کالاهای اساسی ارائه‌شده به مردم در مدل کوبینی است. با توجه به سازوکار موجود در این روش، این کالاها به دلیل اختصاص یارانه و پایین بودن قیمت آن، به نسبت دیگر کالاها، کیفیت بسیار پایینی خواهند داشت و بخوبی تجربه کوبین در سال‌های جنگ، دولت هاشمی و حتی تجربه سبد کالای دولت روحانی بیانگر این موضوع است.

از طرف دیگر با توجه به کالاهای مختلف موجود در سبد کالایی کالابرگ، باید همه سوپرمارکت‌ها، مغازه‌ها و فروشگاه‌ها به این سازوکار مجهز باشند ولی با توجه به مشکلات زیرساختی موجود در دستگاه‌های پوز، به هیچ وجه سازوکار کالابرگ برای تمام محل‌های فوق آماده نیست و نتیجتاً مردم تنها در فروشگاه‌های بزرگ باید این کالاها را خریداری کنند که ثمره آن، صف‌های طولانی خرید کالاهای اساسی و ایجاد انحصار برای فروشگاه‌های بزرگ در مقابل دیگر مغازه‌ها است که این امر نیز موجب ایجاد مشکلات وسیع در اقتصاد خواهد شد. در این بین نزدیک‌ترین تجربه، سبد کالای اعطایی به مردم در دولت روحانی است که موجب از بین رفتن عزت مردم شد. از طرف دیگر نیز اختیار انتخاب مواد غذایی و سبد کالا در مدل کالابرگ الکترونیکی از مردم سلب می‌شود. در این روش دولت در کالابرگ الکترونیکی به هر نفر، میزان مشخصی مرغ، روغن و لبنیات در نظر می‌گیرد که مردم غیر از این موارد نمی‌توانند کالای دیگری را خریداری کنند و در نتیجه قدرت اختیار نیز از مردم گرفته می‌شود. حتی در زنجیره کالاهای اساسی نیز دوباره به واردات وابسته خواهیم شد، زیرا دولت میزان مشخصی از کالاهای اساسی را ماهانه به مردم ارائه می‌کند و همین موضوع بویژه در زمینه روغن و مرغ، منجر به واردات خواهد شد و مشکلات جدی در ادامه برای کشور ایجاد خواهد کرد.

با سازوکار کالابرگ الکترونیکی و مدل کوبینی کمافی‌السابق شاهد ایجاد تقاضای کاب برای مردم یا فروش کالاهای کوبینی جلوی در فروشگاه‌ها و همچنین ورود دوباره دلالان و سودگران به زنجیره تامین کالاهای اساسی مردم خواهیم بود.

یارانه نقدی به عنوان بهترین روش حمایت از خانواده است. از میان سیاست‌های حمایتی که در ادبیات سیاست‌گذاری مورد استفاده قرار گرفته است، سیاست‌های یارانه در انتهای زنجیره به اشکال مختلف از جمله «پرداخت نقدی» یا «کارت الکترونیکی کالایی» بیش از همه در تامین اهداف حمایتی موفق بوده است و در مقابل سیاست اعطای فرآیندی (یارانه به کالا به جای یارانه به فرد) پایین‌ترین بازدهی را داشته است.

پایین‌ترین بازدهی را داشته است. از میان سیاست‌های حمایتی که در ادبیات سیاست‌گذاری مورد استفاده قرار گرفته است، سیاست‌های یارانه در انتهای زنجیره به اشکال مختلف از جمله «پرداخت نقدی» یا «کارت الکترونیکی کالایی» بیش از همه در تامین اهداف حمایتی موفق بوده است و در مقابل سیاست اعطای فرآیندی (یارانه به کالا به جای یارانه به فرد) پایین‌ترین بازدهی را داشته است.

بهترین روش پرداخت مستقیم، پرداخت نقدی است که تمام زیرساخت‌های آن نیز در حال حاضر موجود است. با وجود تاکید مجلس بر اجرای کالابرگ الکترونیکی، پیشنهاد می‌شود با توجه به ضعف‌های ذاتی و زیرساختی کالابرگ الکترونیکی، برای اجرای راهکار جایگزین یارانه

بهبود روش پرداخت مستقیم، پرداخت نقدی است که تمام زیرساخت‌های آن نیز در حال حاضر موجود است. با وجود تاکید مجلس بر اجرای کالابرگ الکترونیکی، پیشنهاد می‌شود با توجه به ضعف‌های ذاتی و زیرساختی کالابرگ الکترونیکی، برای اجرای راهکار جایگزین یارانه

این مسیر تنها متعلق به شماست.

اینترنتی "کامل" اختصاصی برای کسب‌وکار شما

رسپینا

بزرگ‌ترین ارائه‌دهنده پهنای باند اختصاصی به سازمان‌ها در ایران

www.respina.net

شرکت داده‌مردمی رسپینا
 (سهامی خاص) - شماره ثبت (۱۳۹۱)
 دارای پهنای ۲۰۰٪ به شماره ۱۴۰۱
 از مزایای تضمین سرعت و ارائه خدمات با کیفیت

تلفن: ۰۲۱-۹۲ ۰۰ ۰۰ ۰۰ ۰۰